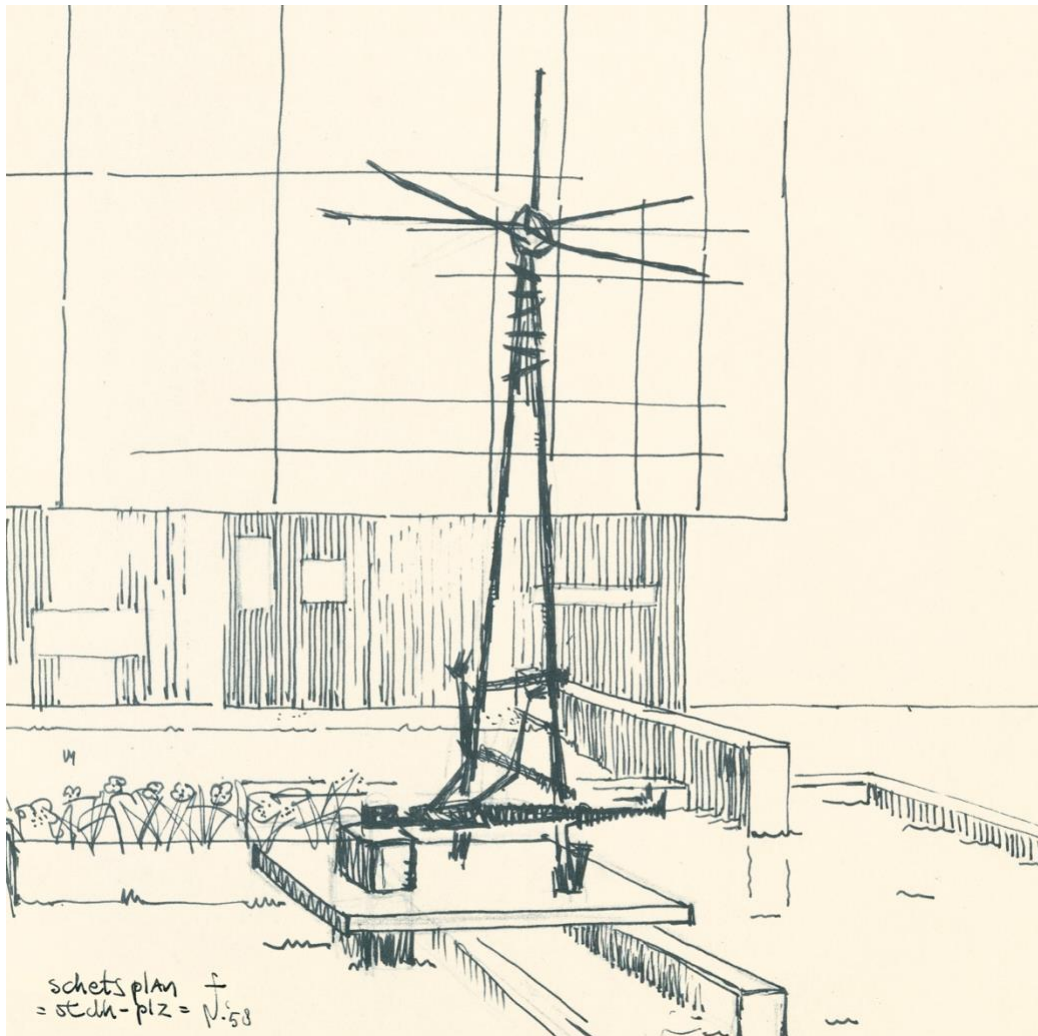

Valorisatieplan

Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte.

“Ladder tegen de Maan”

Opwaartse koers van de collectie

Juni 2024

Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte

Samenstelling Bestuur

Voorzitter: Ad Himmelreich, art curator and consultant, Maastricht

Secretaris: Barbara Schmeits, adviseur voor publieke sector, Maastricht

Penningmeester: Martijn Tummers, econometrist, directeur Toelatingsorganisatie

Kwaliteitsborging Bouw, Den Haag

Peter van Dijk, oud-huisarts, Brunssum

Frans Leeuw, socioloog, emeritus-hoogleraar Universiteit Maastricht recht, beleid en sociale wetenschappen

Curator/Conservator van de collectie

Tamira Tummers, architectuurhistoricus

Kring van Adviseurs

Jean-Paul Baeten, architectuurhistoricus, Rotterdam

Jo Coenen, architect, directielid/eigenaar JCAU, Maastricht

Lene ter Haar, Kulturreferentin, the Dutch Consulate General Düsseldorf

Erik J. de Jong, senior-docent kunsttheorie en filosofie, Maastricht Institute of Arts

Ben Gales, economisch historicus, onderzoeker en publicist. Was tot pensioen verbonden aan Rijksuniversiteit Groningen, faculteit economie.

Frans Vonk, economisch-geograaf, gepensioneerd, voormalig medewerker van de gemeente Heerlen (1994-2005).

Bij het voorblad

Jacobs Droom. Tekening van Nic. Tummers.

"Bij het beeld Jacobs Droom breekt de hemel open en fungeert de ladder als antenne voor ideeën waarmee Tummers hoopt het Heerlen van de toekomst naar een hoger plan te tillen. Het beeld uit 1956 stelt hij in 1958 voor op een nieuw ontstane, ruimtelijke plek in het zicht van de burgemeesterskamer. Met de nieuwe titel *Ladder tegen de Maan* brengt hij dan het luchtruim in om het voorstellingsvermogen van 'stadvolbouwers' open te breken."

Inleiding

De collectie van de Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte (U.S-R.) heeft Nic. Tummers bijeengebracht en ingezet om Heerlen naar de Wereld te brengen en de Wereld naar Heerlen. Het oogmerk was daarbij altijd de transitie die noodzakelijk is om een stad uitdrukking te laten zijn van actuele behoeften van de mens.

De Stichting U.S-R. heeft als doel het beheren van een collectie. Een collectie die zelf tot doel had kennis tot toepassing laten komen. *L'appropriation à la Lefebvre (1974, La production de l'espace, Anthropos)*.

In huidige kennistermen heet dat valorisatie, ofwel : kennis tot maatschappelijke waarde brengen. Het Rathenau Instituut onderscheidt drie typen van valorisatie: op basis van verschillende doelgroepen, op basis van relatie tussen onderzoek en praktijk en op basis van het soort kennis. Dit valorisatieplan omvat al deze aspecten in meer of mindere mate. Na een korte introductie van de collectie volgt een overzicht van de activiteiten die de Stichting op korte en lange termijn voor zich ziet in het valoriseren van de collectie.

Wie was Nic. Tummers?

Beeldend kunstenaar en architectuurcriticus Nic. Tummers (Heerlen, 5 februari 1928 – Sittard-Geleen, 24 april 2020) was zijn gehele werkzame leven een vurig pleitbezorger voor 'socio-ruimte', een interdisciplinaire benadering van beeldende kunst, architectuur, en stedenbouw. Vanuit zijn socialistische overtuiging hechtte hij veel waarde aan publieksparticipatie en kennisoverdracht en koos hij voor daadwerkelijk maatschappelijk activisme.

Volgens Nic. Tummers beperkte een kunstenaarschap zich niet tot het atelier, maar moest het gericht zijn op het in samenhang beschouwen van kunst, maatschappelijk engagement en kennisoverdracht. Behalve ontwerper en beeldend kunstenaar was Tummers ook politicus, organisator, journalist, historicus en docent. Daarbij was het zijn doel om vanuit de beeldende vormgeving de leefruimte opnieuw vorm te geven in de breedste zin van het woord, om 'beeldend de vorming van maatschappelijke allianties te bewerkstelligen'.¹

De collectie

Het documentatiecentrum aan de Schoolstraat groeide in vijf decennia door een voortdurende import en export van ideeën van Heerlen naar de Randstad, naar Europa en terug. Vanaf het begin van de jaren '70 kregen alle boeken, knipsels, documenten en objecten in het hele pand aan Schoolstraat 1 – van kelder tot zolder – een betekenisvolle plek in een ruimtelijk informatielandschap.

In 2016 is dat allemaal nauwkeurig gefotografeerd. Voordat alle objecten in gecodeerde dozen gingen, werden zo de ingrediënten voor een atlas van de U.S-R. vastgelegd. Een groot deel van de collectie is inmiddels door de conservator geïnventariseerd en gedigitaliseerd.

Maatschappelijk belang van de collectie

In zijn onderzoek naar de cultuur-historische waarde van de collectie Tummers concludeert Jean-Paul Baeten onder meer: 'Hoewel Heerlen zijn thuisbasis was en bleef, was hij vanaf het begin ook op nationaal en internationaal niveau actief. Juist in de topografische en ook disciplinaire (politiek, kunst en overdracht) verwevenheid van

---

¹ Bron: Jean-Paul Baeten. "De Collectie Tummers: Work in Progress" (januari 2014). Een onderzoek naar de cultuur-historische waarde van het archief van Nic. Tummers.

werkterreinen ligt het unieke aspect van Tummers' oeuvre. Het overstijgt daardoor het lokale en regionale en kan met recht als van nationaal belang aangemerkt worden. Dat geldt mutatis mutandis ook voor de collectie.'

En:

'De bibliotheek is uniek door de specifieke combinatie van verzamelterreinen (kunst, politiek, geschiedenis, literatuur), in een zeer persoonlijke ordening. Daarnaast bevat hij zeker tientallen publicaties met een hoge antiquarische waarde (etc..)'

Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte.

Op initiatief van Nic. Tummers is in 2018 de Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte in het leven geroepen. Als doel van de stichting is in de statuten vastgelegd:

- De bevordering van architectuur en cultuurbeleid.

De stichting tracht haar doel te bereiken door kennisoverdracht via:

- het professioneel beheren van en voor raadpleging beschikbaar maken van het kennisbestand (boeken, documentatie, beeld- en geluidsmateriaal, en originelen) van het documentatiecentrum U.S-R. dat in 1966 te Heerlen werd opgericht en op Schoolstraat 1 te Heerlen groeide tot 1 december 2016;
- het handhaven van het specifieke karakter van dit kennisbestand, met de nadruk op de socio-ruimte, zijnde de gebouwde omgeving die bestaat uit architectuur, stadsvorming, beeldende kunsten en leefomgeving; en deze gebouwde omgeving te blijven zien als één geheel in samenhang met cultuurpolitieke, theoretische en historische grondslagen;
- het uitbreiden en actueel houden van het bestand onder meer door het bevorderen van onderzoek en het bespreekbaar maken en houden van de ingesloten thema's door het organiseren van en deelnemen aan tentoonstellingen, lezingen en publicaties.
- het in bruikleen plaatsen van het bestand bij een passend instituut, de eenheid van het totale bestand tenminste bewaren in digitale vorm, en voorts al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin.

Vanuit deze doelen zijn de volgende missie en visie geformuleerd:

Missie

De Stichting Universiteit van de Socio-Ruimte (US-R) heeft als taak ontsluiting en gebruik te bevorderen van de kennis besloten in de nagelaten bestanden van Nic. H.M. Tummers (1928- Heerlen-2020),

De Stichting bevordert, voor zover in haar vermogen, het onderzoek door de conservator en andere specialisten naar Tummers' intellectuele nalatenschap, onder meer door de plaatsing van Tummers' archief bij het Historisch Centrum Limburg locatie Heerlen, het zoeken naar hiertoe benodigde financiële middelen en samenwerking met bestaande instituten in Zuid-Limburg, Nederland en daarbuiten. De Stichting bevordert, eveneens voor zover in haar vermogen, het publiceren en verspreiden van dit onderzoek.

Visie

Inzet van de Stichting is bij haar taakuitoefening te streven naar verbetering van de urbane, sociale leefomgeving in de 21ste eeuw in de geest van Nic. Tummers.

Daarnaast streeft de Stichting naar het actueel houden van de collectie en uitbreiding daarvan onder meer door het bevorderen van onderzoek, het bespreekbaar maken en houden van de ingesloten thema's door het organiseren van en deelnemen aan

tentoonstellingen, lezingen en publicaties. De verspreiding van het 'erfgoed' is gericht op doelgroepen die eerder (nog) niet bereikt zijn en op nieuwe doelgroepen. De verbinding tussen Tummers' thema's naar de actualiteit is volop aanwezig in bijvoorbeeld de klimaatproblematiek, stedelijke transformatie en de sociale cohesieproblematiek. Huidige discussies, zoals over het carboon en maatschappelijke transformatieprocessen winnen aan diepgang en aan uitkomsten door de bestanden uit de collectie en het gedachtegoed van Nic. Tummers actief te benutten.

Werkplan 2024 -2027 (actualisatie per jaar)

De doelen van de stichting zijn in te delen in vier categorieën. Het werkplan krijgt invulling aan de hand van deze categorieën.

- a. De collectie:
  - beheer en ontsluiting van het *archief*
    - Deel ondergebracht bij HCL
    - Deel overig
  - dienstverlening:
    - Beschikbaar stellen en uitlenen van materiaal
    - Advies over gebruik collectie

- b. Kennisoverdracht
  - Biografie
  - Publicaties
  - Educatie
  - Informatievoorziening via website en nieuwsbrieven

- c. Verbeelding/dialogoog
  - Exposities
  - Lezingen
  - Educatie
  - Participatie vanuit maatschappelijke rol?

- d. Onderzoek
  - Actualiseren en uitbreiden van de collectie

Ad a. De collectie

Stand van zaken

In januari 2023 is een groot deel van de collectie Tummers geschonken aan het Historisch Centrum Limburg. De collectie is ondergebracht in de vm. Christus Koningkerk in Vrieheide. Een deel van de collectie is inmiddels gedigitaliseerd. De middelen ontbreken nog om dit digitaliseringsproces te voltooien en het werk van de conservator en de ondersteuning te financieren. Bij de conservator komen regelmatig vragen binnen om gebruik van materiaal uit de collectie. Dit gebeurt nu door mensen die haar weten te vinden of al zoekend op de website terecht komen. Eerst als de collectie is voorzien van een volledige inventarisatie kan het HCL tot ontsluiting overgaan.

Doelen	Activiteiten	Realisatie	Planning
Het archief is geïnventariseerd, gedigitaliseerd en ontsloten.	Digitaliseren en vindbaar maken van bestanden	Afhankelijk van beschikbaarheid van financiën voor menskracht	

Van de overige delen van de collectie – niet bij HCL- is duidelijk wat die behelst en waar die zich bevindt.

Inventariseren onderdelen. Zo nodig realiseren huisvesting.

Stichting is bekend en vindbaar op internet op diverse zoektermen.

Dienstverlening heeft plek op de website

Ad b. Kennisoverdracht

Stand van zaken

Bij verkenning van de mogelijkheden voor een leerstoel is door Jozef Bischofs, Hogeschool Zuyd, de toezegging gedaan een lezingencyclus te faciliteren. Voor het ontwikkelen van een biografie heeft de conservator overleg gehad met Hans Renders, hoogleraar geschiedenis en theorie van de biografie.

In april 2023 verscheen in Jacobin (Nederlands tijdschrift) de publicatie ‘Nic. Tummers zag de mijnbouw in Zuid-Limburg als kolonisatie op eigen bodem’ van dichter, essayist en onderzoeker Frank Keizer nadat hij op Tummers’ naam stuitte: voldoende bouwstenen die een biografie rechtvaardigen.

Verder zoekt de stichting samenwerking met o.a. Bureau Europa in Maastricht en New Regional Bauhaus (onderdeel van de UNESCO-Leerstoel voor Cultureel Erfgoed en Stedenbouw aan de RWTH Aken).

Doelen	Activiteiten	Realisatie	Planning
Er is een biografie beschikbaar dan wel in wording.	Vooronderzoek naar vorm en inhoud		

Ad c. Verbeelding/dialog

Stand van zaken:

Bij de opening van het Atrium organiseerde Schunck een tentoonstelling met een vroeg beeld van Nic. Tummers. Schunck liet voor die ruimte een model maken van het beeld *Jacobs Droom* uit 1956 op het formaat waarop Tummers dat graag in de stad had zien staan als onderdeel van zijn *Sculpto-Urbanisme* plan voor Heerlen. Aan de buitenkant van het Atrium staat sinds oktober 2023 in metalen letters in twee richtingen: “Les extrêmes se touchent”, als een eerbetoon aan Nic. Tummers en Vera van Hasselt. Casper Gelderblom heeft in september in Brunssum een lezing gehouden bij het symposium *De weg van de oude Egge*. Daarbij kwam de *Carboonkolonisatie*, publicatie van Tummers uit 1974, in geactualiseerde vorm aan de orde. Het streven is een heruitgave van *De Carboonkolonisatie* in 2024, waarin Gelderblom een verdiepingsslag maakt op Tummers’ analyse van de koloniale aard van de totstandkoming van het Zuid-Limburgse mijnwezen, een politieke beschouwing op wat hij carboondekolonisatie noemt en interviews met mensen wier levens verbonden zijn aan zowel mijn als kolonie. In Greylight Projects is een project gestart dat de orale geschiedenis en de koloniale achtergrond van de mijnstreek betreft. De conservator is om samenwerking verzocht i.v.m. het archief van de U.S.-R. omtrent de Carboonkolonisatie (1974)

Doelen	Activiteiten	Realisatie	Planning
Ieder jaar vindt de Nic. Tummerslezing plaats op een aansprekende locatie	Bepalen inhoud en spreker Vorbereiden en communiceren Samenwerking met aangewezen instituut		

Ad d. Onderzoek

Het Fonds van de Stichting Van Eesteren, Fluck & Van Lohuizen heeft een onderzoeksvoorstel gehonoreerd naar ontwikkeling van het begrip 'ruimte' in teksten en werken van Nic. Tummers. De conservator zal dit onderzoek uitvoeren. Verder lopen contacten met diverse instellingen. De Stichting heeft intussen een analyse gemaakt van mogelijke fondsen en financiers, om gericht financiering te vinden.

Stand van zaken:

Doelen	Activiteiten	Realisatie	Planning
Verrichten van onderzoek	Concretiseren van onderzoeksdoelen		
	Benaderen van fondsen/subsidieverstrekking voor financiering onderzoek	Hangt samen met succes in dezen.	

Netwerkontwikkeling en samenwerking

De stichting zoekt voor de realisatie van activiteiten en het bereiken van de doelen de samenwerking met lokale, regionale, nationale en internationale partners. Daarbij speelt het netwerk van bestuurders, de conservator en de adviseurs een niet te onderschatten rol. Bij dit 'Work in Progress' zijn contacten gelegd met onder meer:

- Gemeente Heerlen
- Schunck
- Hogeschool Zuyd
- New Regional Bauhaus
- Bureau Europa
- HCL
- SHCL (Universiteit Maastricht)

Communicatie

Een communicatieplan, met inzet van middelen, is idealiter onderdeel van elk project. In het algemeen informeert de stichting door middel van website en nieuwsbrieven over de activiteiten, of door het sturen van persberichten. Daarnaast maakt de stichting jaarlijks een verslag over de verrichte werkzaamheden. Het actueel houden van een adressenbestand is onderdeel van de communicatietaak.

Financiering

De stichting maakt structureel kosten, maar beschikt op dit moment niet over eigen inkomsten. Zowel bestuurders als adviseurs zijn vrijwilligers en ontvangen nu geen vergoeding. Alleen de conservator is als professional bij de stichting betrokken, tot nog

toe zonder middelen.

Voor de realisatie van projecten streeft de stichting naar financiering via fondsen.

De stichting maakt echter structurele kosten waar geen dekking tegenover staat. Op termijn kunnen deze kosten mogelijk worden gedekt uit de financiering van projecten en zo mogelijk crowdfunding. Deze hebben echter een flinke aanlooptijd nodig. Ook in die zin is het voor de stichting 'Work in Progress'. Bovendien hebben projecten per definitie een eenmalig karakter. Dat maakt de dekking van de structurele kosten kwetsbaar.

Om de stichting op weg te helpen de doelen te realiseren is subsidie, zeker in de eerste jaren, in feite onmisbaar.